

48 HORES
OPEN
PUIG I
CADA FALCH

5a EDICIÓ / 2015

**ANTICS EQUIPAMENTS,
PATRIMONI AMB FUTUR**

100 anys

Escorxador de Mataró

Del 14 al 26 / OCT

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	4
--------------------	----------

ITINERARI 1	7
--------------------	----------

ANTICS EQUIPAMENTS, REPTES DE FUTUR

PLANÒL DE SITUACIÓ	8
---------------------------	----------

FITXES DE L'ITINERARI	10
------------------------------	-----------

- Parc Central (plaça d'Espanya, 21)
- Desviament de la Riera de Cirera (passeig del Desviament, 19)
- Llar Cabanellas (passeig Cabanellas, 2)
- Escola estatal (c. Pedro Antonio de Alarcón, 27)
- Escorxador (c. d'Enric Prat de la Riba, 110)

ITINERARI 2	21
--------------------	-----------

MELCIOR DE PALAU I SIMON, RECORREGUT VITAL

PLANÒL DE SITUACIÓ	23
---------------------------	-----------

FITXES DE L'ITINERARI	24
------------------------------	-----------

- Can Palau (La Riera, 63)
- Cals Notaris o Can Cruzate (El Carreró, 20)
- L'Escorxador (c. d'Enric Prat de la Riba, 110)
 - consergeria
 - naus
 - torre d'aigua
 - triperia

48 HORES OPEN PUIG I CADA FALCH

La ciutat mai no s'acaba i els processos de renovació urbana no s'aturen

La superposició d'estrats i capes d'història, vivències i coneixement, la conquesta d'antics espais renovats amb nous usos, la rehabilitació d'històrics equipaments patrimonials, forma part d'estratègies urbanes encaminades a generar valor, canvi i millora a l'entorn, i contribueixen a incrementar la cohesió social.

5a EDICIÓ / 2015

ANTICS EQUIPAMENTS, PATRIMONI AMB FUTUR

100 anys Escorxador de Mataró

Aprofitant la celebració dels 100 anys de l'antic Escorxador de Mataró, i la seva reconversió actual en un recinte de nous equipaments per al barri i la ciutat, dediquem la **cinquena edició de les 48 HORES OPEN Puig i Cadafalch** a conèixer, divulgar i reflexionar sobre aquells antics equipaments existents a la nostra ciutat, herència del passat, que constitueixen, sens dubte, un valor a preservar i impulsar: un patrimoni amb futur.

ITINERARI 1

ANTICS QUIPAMENTS,

REPTES DE FUTUR

El gran desenvolupament que va experimentar el moviment higienicista a l'Europa del segle XIX va exercir la seva influència també en els projectes d'edificis públics que es construïren a Mataró a finals del segle XIX i començaments del segle XX. Les exigències higièniques imposades a l'arquitectura pública respecte a les condicions d'emplaçament dels edificis, orientació, dimensions de les estances, il.luminació, ventilació, serveis sanitaris, sanejament, espais lliures i materials de construcció, es poden observar en molts dels equipaments construïts a la nostra ciutat en aquest període, en què els arquitectes municipals hi tindran un paper predominant.

Us convidem a descobrir i analitzar la materialització d'aquests postulats en tots i cadascun dels espais i edificis que visitarem, espais i edificis amb capacitat per mantenir, en ple segle XXI, la seva vigència i utilitat com a equipaments públics i que, tot i el seguit de normatives actuals a les quals cal que s'adaptin, poden donar resposta a les necessitats actuals. Us convidem a conèixer espais d'oci, lleure i esport, infraestructures i edificis escolars, assistencials i sanitaris, mitjançant un itinerari pel patrimoni dels antics equipaments de la ciutat.

A stylized map of Mataró, Spain, showing a grid of streets. A large, light-colored rectangular area is labeled 'PARC CENTRAL'. To the right of this area, a small green square contains the number '1'. Below the park area, several squares are labeled with their names: 'PLAÇA DE LES TERESES', 'AJUNTAMENT DE MATARÓ', 'PLAÇA DE SANTA ANNA', and 'PLAÇA DE CAN XAMMAR'. The map uses simple lines to represent buildings and streets, with some areas shaded in light gray.

PARC CENTRAL

1

**PLAÇA DE LES
TERESES**

**AJUNTAMENT
DE MATARÓ**

**PLAÇA DE
SANTA ANNA**

**PLAÇA DE
CAN XAMMAR**

ITINERARI 1

Antics equipaments, reptes de futur

2

1. PARC CENTRAL

(plaça d'Espanya, 21)

3

2. DESVIAMENT DE LA RIERA DE CIRERA

(passeig del Desviament, 19)

4

3. LLAR CABANELLAS

(passeig Cabanellas, 2)

4. ESCOLA ESTATAL

(c. Pedro Antonio de Alarcón, 27)

5

5. ESCORXADOR

(c. d'Enric Prat de la Riba, 110)

PARC
DEL PALAU

PLAÇA DE
JOAN FIVELLER

01 / PARC CENTRAL

PLAÇA D'ESPANYA, 21

ITINERARI 1

ANTICS EQUIPAMENTS, REPTES DE FUTUR

L'any 1893, a la confluència de la riera de Cirera amb el Camí de la Geganta, s'inaugurava un "parc-velòdrom", com a centre de lleure privat per als mataronins. El recinte, de 30.000 m², fou organitzat al voltant d'una pista de velòdrom amb llotges, jardins, estanys, quiosc de música, gàbies amb animals exòtics, pista de patinatge i de tir a coloms, xalet d'estil colonial (per al guarda) i plaça de toros. Davant la fallida de la societat promotora, l'Ajuntament adquirí el 1905 el compromís de compra i l'any 1909 el parc es convertí en equipament públic municipal.

El 1930, amb motiu de la urbanització del sector, s'encarregà a l'arquitecte Nicolau Rubió i Tudurí la reforma, no del tot executada, que conferí al parc la seva fisonomia actual. A la part baixa, reduïda amb la nova urbanització de la plaça d'Espanya, es construí l'actual tanca i portalada d'accés principal (1929-1933) i a la zona nord, l'any 1948, el nou velòdrom municipal, ambdós elements obra de l'arquitecte Lluís Gallifa i Grenzner.

A la zona nord es construí l'any 1969 la nova piscina municipal i a ponent, l'any 1998, un nou casal d'avis.

L'any 2002 s'inaugurà l'ampliació del Nou Parc Central cap a ponent amb una extensió de 155.609 m².

02 / DESVIAMENT DE LA RIERA DE CIRERA

PASSEIG DEL DESVIAMENT, 19

Antiga canalització que transcorre per sota de l'avinguda d'Amèrica i data del primer quart del segle XX. Els problemes d'inundacions que sovint patia la ciutat, que havia crescut als costats de la riera de Cirera, va fer plantejar al municipi la necessitat de desviar les lleres perquè els desbordaments no afectessin el nucli urbà. Objecte de diferents estudis i projectes (E. Ferrés, 1903; F. Membrillera, 1907, informe Bassegoda i Puig i Cadafalch, 1911) l'any 1908 l'arquitecte Melcior de Palau i Simon presentà un projecte consistent a ajuntar en dues totes les lleres de la ciutat i conduir les aigües per dins la població amb col.lectors soterranis fins al mar, que fessin, alhora, la funció de claveguera urbana, un estudi que es considera que enceta la moderna hidrologia a la ciutat de Mataró.

El projecte definitiu de desviament de la riera de Cirera, també de Melcior de Palau i Simon, fou aprovat l'any 1912, obra que va preveure la construcció d'un tram de 1.150 metres de llargària, d'un ample de 6 metres i una secció transversal trapezoïdal que discorria a cel obert excepte en la part del turó del 1r de Maig on passava en túnel.

L'obra començà l'any 1916 i s'allargà fins al 1925, amb un cost de més de tres-centes mil pessetes de pressupost.

03 / LLAR CABANELLAS

PASSEIG CABANELLAS, 2

Antoni Martí Cabanellas i Casanovas (1814-1867), metge i cirurgià nascut a Banyoles i resident a Mataró, feu fortuna a Cuba i a la seva mort llegà tots els seus béns als pobres de la ciutat de Mataró. Amb seus diners, construïren un asil per a ancians a l'actual ronda d'Alfons X el Savi cantonada amb el camí del Cementiri.

L'immoble, d'estil historicista, fou projectat el 1871 pel mestre d'obres Jeroni Boada i Renter, seguint els corrents higienistes del moment i s'acabà el 1874, moment en què fou cedit a la congregació religiosa francesa de les Petites Soeurs des Pauvres.

Edifici simètric de planta baixa, pis, i golfes, amb una planta en forma d'U i una església de composició neogòtica situada a l'eix central amb els accessos verticals a banda i banda. Un jardí encarat a migdia, l'edifici de la porteria i un hort a la part posterior completen el conjunt. Volumètricament es tracta d'un edifici compacte, amb una galeria amb arcs de mig punt i baranes balustrades a cada pis a la façana de migdia. La coberta és a dues aigües amb un acroteri amb balustres. Al pati hi ha una escultura d'Antoni Martí Cabanellas, obra de l'escultor Agàpit Vallmitjana que, amb el també destacat escultor José Anicet Santigosa Vestraten, decorà l'interior de la capella.

La Llar Cabanellas ha estat reformada i ampliada en diverses ocasions, sempre mantenint però, el caràcter sanitari i assistencial que li atorgà el seu fundador. Actualment resta tancada i sense ús.

04 / ESCOLA ESTATAL

C. PEDRO ANTONIO DE ALARCÓN, 27

ITINERARI 1

ANTICS EQUIPAMENTS, REPTES DE FUTUR

Definida com a escola unitària mixta, feia estudis de pàrvuls i primària per a nens i nenes i fou anomenada també “l’Estudi de Puerto Rico”, antic nom del carrer Prat de la Riba. Construïda als afores de la ciutat segons projecte de l’arquitecte municipal l’any 1897. L’obra s’acabà l’any 1899 sota la direcció de l’arquitecte Eduard Ferrés i Puig. L’any 1902 s’adquirí el solar veí per agregar-lo com a pati.

Edifici en cantonada, de planta baixa i pis, d’estil historicista, construït seguint els corrents higienistes del moment. Presenta una distribució simètrica amb escala central i aules a banda i banda. A la façana a pati s’hi annexiona una zona porxada a cada planta on s’ubicaven els serveis.

A la façana principal destaquen les grans obertures amb arcs escarsers i trencaigües, així com una potent cornisa amb acroteri presidida per un escut d’Espanya, escapçat de corona. A la façana lateral, sota el capcer esglaonat, hi figura l’escut de la ciutat i l’any de construcció de l’edifici.

L’escola funcionà com a parvulari de l’Escola Menéndez y Pelayo fins a l’any 2006.

05 / L'ESCORXADOR DE MATARÓ

C. D'ENRIC PRAT DE LA RIBA, 110

Conjunt d'edificis d'estil modernista projectats per l'arquitecte mataroní Melcior de Palau i Simon el 1909 per allotjar l'Escorxador municipal i inaugurat el 1915. L'equipament, situat al carrer Prat de la Riba (llavors als afores de la ciutat), fou concebut d'acord amb els moderns principis higienistes i incorporà les darreres novetats tecnològiques del sector.

Constitueix un interessant exemple de modernisme industrial. Es tracta, bàsicament, de tres naus de planta baixa, els espais de matança, relacionades entre si per uns passos coberts on es conserva algun tram de les guies de transport del bestiar. El conjunt es completa amb altres edificis auxiliars, corrals, consergeria, dipòsit d'aigua (torre), triperia i la tanca de ferro del recinte.

Al llarg dels anys, a l'Escorxador s'hi realitzaren diverses reformes, ampliacions i millores (a les naus, a la triperia, reparacions per causa de la Guerra...) que atorgaren a l'equipament la seva configuració definitiva. L'any 1983 fou declarat Bé Cultural d'Interès Local.

L'Escorxador va prestar servei a la ciutat fins a l'any 1981 i fou definitivament tancat el 1986. Al segle XXI, aquest equipament patrimonial centenari ha estat rehabilitat i s'ha destinat a nous usos públics.

ITINERARI 2

MELCIOR DE PALAU I SIMON, RECORREGUT VITAL

L'arquitecte mataroní Melcior de Palau i Simon (1879-1915), que no hem de confondre amb el seu oncle Melcior de Palau i Català (1842-1910), enginyer i poeta, autor amb Emili Cabanyes del Pla d'Eixample de Mataró (1878), l'hem d'inscriure en el conjunt de professionals que, sense abandonar l'exercici privat, els ajuntaments de la Restauració - a cavall dels segles XIX i XX - incorporaren a les seves plantilles per endreçar processos urbanístics i projectar les noves infraestructures públiques que demandaven unes ciutats en constant creixement i expansió.

Refent la curta però intensa vida de Melcior de Palau i Simon (morí als 36 anys), concretem el recorregut en tres indrets que foren determinants en la seva trajectòria vital i professional.

En primer lloc, Can Palau de La Riera, on va néixer i on viuria fins al 1910, quan es va casar, un dels pocs casals nobles que encara es conserven a Mataró i que l'arquitecte va col.laborar a reformar. Després, Cals Notaris o Can Cruzate, un casal barroc on Melcior de Palau establiria el seu domicili i que anys abans (1903), sense ser encara arquitecte titulat, conjuntament amb l'arquitecte Emili Cabanyes ajudà a ampliar i a reformar. L'Escorxador, la seva obra pública més important (projecte del 1909, inaugurat el 1915) i la darrera que executà en vida, serà el punt final de l'itinerari. Conèixer a fons i visitar els diferents àmbits d'aquest equipament ens ha de permetre entendre una important infraestructura patrimonial de la ciutat que ha experimentat un interessant procés de reconversió i de canvi d'usos.

PARC CENTRAL

A detailed street map of Mataró, Spain, highlighting the central park area. The map shows a grid of streets with several key locations labeled. A large, light-colored rectangular area at the top is labeled 'PARC CENTRAL'. Below it, the 'AJUNTAMENT DE MATARÓ' (Town Hall) is marked with a green square containing the number '1'. To the left of the town hall is 'PLAÇA DE LES TERESES', and below that is 'PLAÇA DE SANTA ANNA'. To the right of the town hall is 'PLAÇA DE CAN XAMMAR', marked with a green square containing the number '2'. In the bottom right corner, there is a black square containing the number '9'. The map uses a light gray color scheme for streets and buildings, with green squares for specific points of interest.

PLAÇA DE LES
TERESES

1

AJUNTAMENT
DE MATARÓ

2

PLAÇA DE
SANTA ANNA

PLAÇA DE
CAN XAMMAR

9

Melcior de Palau i Simon: recorregut vital

1. CAN PALAU

(La Riera, 63)

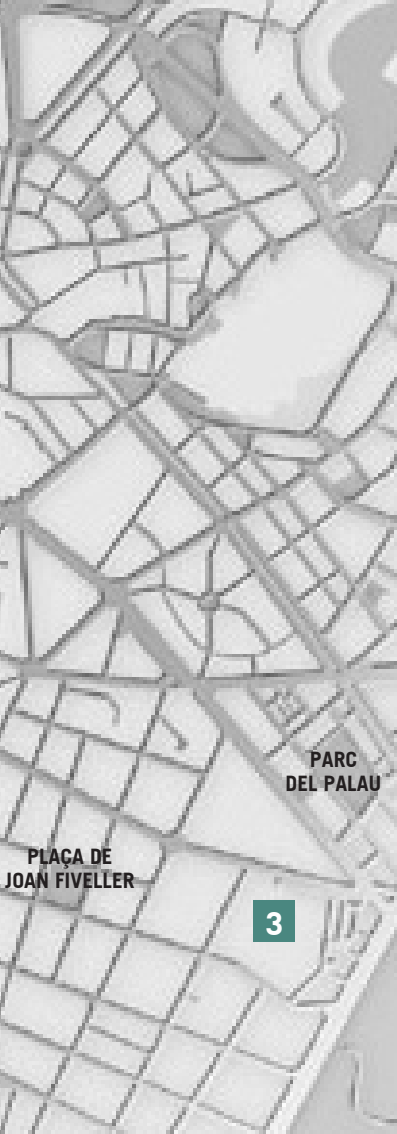
2. CALS NOTARIS O CAN CRUZATE

(El Carreró, 20)

3. L'ESCORXADOR

(c. d'Enric Prat de la Riba, 110)

- consergeria
 - naus
 - torre d'aigua
 - triperia
-

01 / CAN PALAU

LA RIERA, 63

Casal de quatre cossos de planta baixa i dues plantes pis, adquirit per Maria Paula Mateu el 1610 i residència de la família Palau des de fa més de tres segles. Ampliat amb successives compres i reformat als segles XIX i XX, és un dels pocs casals nobles que encara perduren a la ciutat, amb àmplies sales i salons, oratori, biblioteca i jardí.

En aquest casal hi va néixer l'enginyer i poeta Melcior de Palau i Català (1842-1910), autor, amb l'arquitecte Emili Cabanyes, del Pla de l'Eixample de Mataró (1878). També hi naixeria l'arquitecte Melcior de Palau i Simon (1879-1915), autor del projecte de l'Escorxador, que hi viuria fins al seu casament el 1910.

La façana - fruit de la reforma del segle XIX, d'estil historicista- presenta un eix de simetria central on se situa la balconada del primer pis amb cartel·les i balustres de pedra artificial. Per sobre les finestres del segon pis s'observa el ritme de la cresteria invertida a base de petits arcs neogòtics inspirats en el gòtic civil català.

L'accés a l'edifici es realitza mitjançant una sala on se situa l'escala principal, amb estances a banda i banda, antics cellers i cavallerisses, avui reconvertits en botigues. A l'entrada s'hi troba una capelleta amb l'escut d'armes de la família (1683). Al primer pis hi ha els salons nobles i capa l'interior de l'illa, les dependències més domèstiques fruit de les successives ampliacions, d'estil i decoració modernista, possiblement obra de l'arquitecte Melcior de Palau i Simon (1907). La planta segona ha estat recentment reconvertida per acollir dos habitatges.

02 / CALS NOTARIS O CAN CRUZATE

EL CARRERÓ, 20

L'any 1903, Melcior de Palau i Simon participà en la reforma i ampliació de Cals Notaris o Can Cruzate, projecte que redactà en col.laboració amb l'arquitecte Emili Cabanyes, atès que a Melcior de Palau i Simon encara li faltava un any per obtenir el títol oficial d'arquitecte.

El casal barroc de Cals Notaris (denominació que té relació amb la nissaga notarial dels Simon, antics propietaris de l'immoble), amb façana al carrer d'en Palau, fou reformat edificant els corrals i altres dependències menors direcció al Carreró, i obrint façana en aquest carrer per ampliar l'habitatge amb planta baixa i pis. La façana del Carreró presenta elements modernistes en les obertures de planta baixa i als finestrals el primer pis, on s'observen arcs neogòtics ornamentats amb motius florals. La fusteria incorpora trifolis que s'adapten als arcs apuntats.

L'immoble esdevindria el domicili de l'arquitecte Melcior de Palau i Simon, que s'hi instal.là l'any 1910, després del seu casament amb Mercè Señan i Riera. Amb posterioritat, l'immoble se'l coneix com a Can Cruzate pels seus actuals propietaris.

03 / L'ESCORXADOR DE MATARÓ

C. D'ENRIC PRAT DE LA RIBA, 110

Conjunt d'edificis d'estil modernista projectats per l'arquitecte mataroní Melcior de Palau i Simon, el 1909, per allotjar l'Escorxador municipal i inaugurat el 1915. L'equipament, situat al carrer Prat de la Riba (llavors als afores de la ciutat), fou concebut d'acord amb els moderns principis higienistes i incorporà les darreres novetats tecnològiques del sector.

Constitueix un interessant exemple de modernisme industrial. Es tracta, bàsicament, de tres naus de planta baixa, els espais de matança, relacionades entre si per uns passos coberts on es conserva algun tram de les guies de transport del bestiar. El conjunt es completa amb altres edificis auxiliars, corrals, consergeria, dipòsit d'aigua (torre), triperia i la tanca de ferro del recinte.

Al llarg dels anys, a l'Escorxador s'hi realitzaren diverses reformes, ampliacions i millores (a les naus, a la triperia, reparacions per causa de la Guerra...) que atorgaren a l'equipament la seva configuració definitiva. L'any 1983 fou declarat Bé Cultural d'Interès Local.

L'Escorxador va prestar servei a la ciutat fins a l'any 1981 i fou definitivament tancat el 1986. Al segle XXI, aquest equipament patrimonial centenari ha estat rehabilitat i s'ha destinat a nous usos públics.

03 / CONSERGERIA DE L'ESCORNADOR

Edifici de dues plantes construït l'any 1910, amb teulada a dues aigües i terrat, situat a l'esquerra de l'accés de l'Escorxador. L'entrada es troba al mig de la seva façana principal, de composició simètrica i decoració ceràmica, flanquejada per finestres i un balcó al primer pis, sobre el qual hi ha esgrafiada la data d'obertura del recinte: 1915. Diverses finestres ornem les façanes laterals.

A la planta baixa s'hi ubicaren les dependències administratives de l'equipament (direcció, inspecció, comptabilitat, pesatge -amb una bàscula just a la porta d'entrada-, farmaciola, arxiu...). A la planta pis, s'hi habilità l'habitatge del conserge.

A la dreta de la porta d'entrada de l'Escorxador hi va haver, als seus inicis, un petit aparcament de carruatges, avui desaparegut.

Actualment, l'immoble acull la seu de l'Associació de Veïns Les Santes-Escorxador.

03 / NAUS DE L'ESCORXADOR

Es tracta de les tres naus principals del conjunt de l'Escorxador o pavellons de matança, situades a 40 metres del carrer i separades 12 metres entre elles, relacionades entre si per uns passos coberts de 4 metres d'amplada, on es conserva algun tram de les guies de transport del bestiar.

Les naus, de tipologia basilical, presenten una estructura de pilars de ferro que es tradueixen en façana amb pilastres d'obra vista, utilitzada també per emmarcar tot l'edifici. La façana s'entrega al terreny mitjançant un sòcol aplacat de pedra. La coberta, amb teules vidriades de colors, és a dues aigües amb la part central més alçada que permet l'entrada de llum zenital i la ventilació.

La més gran, situada a l'eix central de l'equipament, era la de matança de bestiar petit (llaner i cabrum); a la seva dreta, la del bestiar porcí i a la seva esquerra, la del bestiar boví. Davant la més gran s'hi situaren les càmeres frigorífiques i als laterals, els corrals, separats per grans patis (on, actualment, trobem la seu social de la colla castellera Capgrossos de Mataró).

Recentment rehabilitades segons projecte de l'arquitecte M. Dolors Periel, de l'Oficina Tècnica de l'Ajuntament de Mataró, les naus acullen des del 2013 la Biblioteca Pública Municipal Antoni Comas. L'obra guanyà ex-aequo, el 1r premi Puig i Cadafalch del Maresme 2014.

03 / TORRE D'AIGUA DE L'ESCORNADOR

Se situa a l'esquerra de la porta d'accés al recinte, al costat mateix de l'edifici de la Consergeria de l'Escorxador

La torre d'aigua, projectada l'any 1912 i que no estava prevista al projecte inicial, és de planta octogonal decorada amb motius ceràmics. Conté sèries de tres finestres a cada un dels costats amb un total de vint-i-quatre obertures. La coberta és de teules àrabs. L'interior de la torre allotja un pou de 3 metres de diàmetre i 35 metres de fondària, la bomba impulsora i el dipòsit elevat d'aigua que cobria les necessitats de l'Escorxador.

L'any 1997 l'Oficina Tècnica de l'Ajuntament de Mataró va arranjar la coberta, façana i sostres interiors de la torre.

03 / TRIPERIA DE L'ESCORNADOR

L'antiga triperia se situa al final de l'equipament de l'Escorxador, perpendicular a les naus de matança, a tocar del carrer Herrera.

Es tracta d'una nau longitudinal en planta baixa, amb l'entrada al mig de l'immoble. Al centre, sobre la teulada, s'hi afegí un pis amb una torre de ventilació, quadrada i amb teulada a quatre aigües. L'edifici segueix les mateixes pautes compositives i decoratives generals del conjunt: sòcol de pedra, acabats ceràmics, etc.

L'any 1933, la triperia fou ampliada amb l'afegitó de tres crugies a la banda esquerra de l'edifici.

L'immoble fou rehabilitat el 2007 i ampliat amb un edifici annex, a diferent nivell, per convertir-lo en l'Escola Bressol Els Menuts, segons projecte d'Anna Llop Rius, arquitecte de l'Oficina Tècnica de l'Ajuntament de Mataró. La intervenció rebé el Premi a la millor Obra de Rehabilitació de la Segona Triennial d'Arquitectura del Maresme el 2007.

48 HORES OPEN PUIG I CADAFALCH

WWW.MATARO.CAT
tel. d'atenció ciutadana: 010*

📍 **Envia: “ Puig i Cadafalch” al 687 200 100**

📄 **Ajuntament de Mataró**

🐦 **@matarocat**

Agraïments: Direcció de Cultura de l'Ajuntament de Mataró / Biblioteca Pública Antoni Comas / Arxiu Municipal de Mataró / Fundació Cabanellas / Família Cruzate i de Palau / Família Martí i Fàbregas / Sílvia Barragán Josep M. Clariana / Montse Clavell / Melcior Cruzate de Palau / Lluís Gibert / Josep Lladó / Antoni Roy / Joan Sala

Organització i coordinació: Mariona Gallifa i Carles Marfà, Servei d'urbanisme, Patrimoni i Habitatge de l'Ajuntament de Mataró.

FOTOGRAFIA DE PORTADA: @ romuald gallofré / disseny gràfic: Sara Sanchez i Riera

**Des de fora de Mataró: 807 11 70 10. Preu segons tarifa de cada operador. Horari: de 8 a 19 h, de dill. a div. Caps de setmana i festius, tancat.*

ORGANITZA

Ajuntament
de Mataró

PATROCINA

Aigües de Mataró

COL-LABOREN

Diputació
Barcelona

AV LES SANTES
ESCORXADOR